

ISLOM TALIMOTIDA O‘ZGA DIN VAKILLARI BILAN BO‘LGAN MUOMALA

Abdullayev Olimjon

Hadis ilmi maktabi katta o‘qituvchisi

Anatatsiya: Ushbu maqola, islom talimoti o‘zga din vakillari bilan qanday muomala qilish, musulmonlar hozirgi kunda yashab turgan jamiyatda boshqa din vakillari bilan qanday yashshligi kerakligini rasulullohni hadislarini va salaflarni y o‘llari orqali ko‘rsatib o‘tilgan.

Kalit so‘zlar: Ahli kitob, savdo, nikoh, qo‘shnichilik, ziyorat, salomlashish.

Ahli kitoblarga bo‘lgan islomdagi muomala

Islom shariati ahli kitoblar bilan muomala qilishga ruxsat bergan bo‘lsa, ularning qurbonliklarini yeyishga (shariyatimizda yeyish joiz) va ularning ayollariga uylanishga, ular uchun sotib olish va sotishga, shuningdek, adolat, mehribonlik, va ular jangchi bo‘lmasa, ularga mehr-muruvvat ko‘rsatish, shuning uchun qonunimizda tasdiqlanmagan bayramlarda ular bilan birga qatnashmasdan ularni bayramlari bilan tabriklashga hech qanday qarshilik yo‘q.

Shayx doktor Yusuf al-Qaradavi hazratlari:

Agar Islom dinining uni buzganlarga nisbatan muomalasi haqidagi ko‘rsatmalarini – halol va haromni hisobga olgan holda umumlashtirmoqchi bo‘lsak – bu borada keng qamrovli konstitutsiya bo‘lishga loyiq bo‘lgan Allohning Kitobidan ikkita oyat yetarlidir. . Ular: “

Alloh sizlarni diniy urush qilmagan va diyorlaringizdan chiqarmaganlarga yaxshilik va adolatli muomala qilishdan sizlarni qaytarmas. Albatta, Alloh adolat qiluvchilarni yaxshi ko‘radir.¹

Birinchi oyat nafaqat musulmonlar bilan din yo‘lida urushmagan va ularni o‘z diyorlaridan haydamagan, ya‘ni musulmonlar bilan urush yoki adovat bo‘lmagan g‘ayridinlarga nisbatan adolat va insof qilishga dalolat qiladi.

Shuning uchun ham Alloh taolo: **“Alloh adolatlilarni sevadi”** deya marhamat qiladi . mo‘min hamisha Alloh sevgan narsaga erishishga intiladi.

Shu o‘rinda bir salov tug‘iladi Qur‘onning o‘zi kofirlar bilan yaqin munosabatda bo‘lish va do‘st tutishni man qilgan bo‘lsa qanday yaxshi munosabatda bo‘lish mumkin , masalan:

¹ Shayx Abdulaziz Mansur. Quroni karim ma‘nolar tarjimasini. – Toshkent: Toshkent islom universiteti nashriyot-manbaa birlashmasi, 2012. Mumtahana surasi: 8-oyat. – B. 550.

Ey iymon keltirganlar! Yahudiy va nasorolarni o‘zingizga do‘st tutmang. Ular bir-birlari bilan do‘stdirlar. Sizdan kim ularni do‘st tutsa, albatta, u ulardandir. Albatta, Alloh zolim qavmlarni hidoyat etmas.²

Javob: Bu oyatlar mutlaq emas va har bir yahudiy, nasroniy yoki kofirni o‘z ichiga olmaydi, agar ular shu tarzda tushunilsa, ular qaysi dinga mansub bo‘lishidan qat’i nazar, yaxshi va hurmatli kishilar bilan aloqa qilishni ruxsat etadigan boshqa oyat va dalillarga zid bo‘lar edi.

Bu oyatlar faqat Islomga dushman bo‘lgan va musulmonlarga qarshi urushayotgan qavm haqida kelgan, shuning uchun o‘sha paytda musulmonning ularni qo‘llab-quvvatlashi va ularni ittifoqchi qilib olishi joiz emas.

Oyatda zikr qilingan odalmalarning xususiyatlari, ularning qalblarida musulmonlarga nisbatan adovat va nafrat borligini va uning ta’siri tillarida yoyilganligini ko‘rsatadi. Alloh taolo:

Allohga va oxirat kuniga iymon keltirgan qavmning Allohga va Uning Rasuliga dushmanlik qiluvchilarga do‘stlik qilganlarini topmaysan. Hatto u(dushman)lar o‘z otalari, bolalari, aka-ukalari yoki qarindoshlari bo‘lsa ham.³

Alloh va Uning Rasuliga dushmanlik sunchaki adovat emas balki kufr hamdir Alloh o‘zi saqlasin

Ey iymon keltirganlar! Agar Mening yo‘limda jihod qilib va roziligimni so‘rab chiqqan bo‘lsangiz, Mening dushmanlarimni va o‘zingizning dushmanlaringizni do‘st tutmanglar. Sizlar ularga do‘stlik qilasizlar, ular bo‘lsa sizlarga kelgan haqqa kufr keltirarlar. Robbingiz bo‘lmish Allohga iymon keltirganingiz uchun Payg‘ambarni va sizni haydab chiqararlar. Siz ularga do‘stlik qilib sir aytasiz. Holbuki, Men nimani maxfiy tutganingizniyu nimani oshkor qilganingizni juda yaxshi bilurman. Oralaringizda kim o‘sha ishni qilsa, to‘g‘ri yo‘ldan adashgan bo‘ladir.⁴ (Allohning va musulmonlarning dushmanlariga do‘stlik qiluvchi kishilar bilib qo‘ysinlarki, ular musulmonlarga kelgan haqqa - Qur‘on va Islomga kofir bo‘lganlar. Bu ham yetmaganidek, Payg‘ambarning va mo‘minlarning iymonlarini ayb hisoblab, o‘z diyorlaridan haydab chiqarganlar. Shuning uchun u mushriklarni do‘st tutmaslik kerak. Birov bilmaydi deb ularga sir aytmang, Alloh taolo siru oshkor barcha amallaringizni bilib turuvchi zotdir.) Bu oyat Alloh va Uning payg‘ambariga qarshi jang qilgan va musulmonlarni o‘z yurtlaridan nohaq haydab yuborgan mushriklarni qo‘llab-quvvatlash haqida nozil bo‘lgan.

² Shayx Abdulaziz Mansur. Quroni karim ma’ nolar tarjimasi. – Toshkent: Toshkent islom universiteti nashriyot-manbaa birlashmasi, 2012. Moida surasi: 51-oyat. – B. 117.

³ Shayx Abdulaziz Mansur. Quroni karim ma’ nolar tarjimasi. – Toshkent: Toshkent islom universiteti nashriyot-manbaa birlashmasi, 2012. Mujodala surasi: 22-oyat. – B. 12.

⁴ Shayx Abdulaziz Mansur. Quroni karim ma’ nolar tarjimasi. – Toshkent: Toshkent islom universiteti nashriyot-manbaa birlashmasi, 2012. Mumtahana surasi: 1-oyat. – B. 124.

Hadisi sharifda ta'kidlanganidek, Qur'oni Karimning ushbu ogohlantirishi shiddatini va adovatning shiddatligini yengillashtirish uchun yetarlidir:

“Dushmaningni ma'lum vaqtgacha yomon ko'r, shoyadki, u bir kun senga mahbub bo'lib qolar.”⁵

Musulmon g'ayridinlar bilan ushbu sohalarida hamkor bo'lishlari ya'ni-tibbiyot, sanoat, qishloq xo'jaligi kabi dinga aloqador bo'lmagan texnik ishlarda musulmon bo'lmaganlardan yordam so'rashlarida hech qanday ayb yo'q, ammo musulmonlar o'zlari ushbu sohada yetakchibo'lishlari yaxshi bo'lar edi. – bunga yorqin misol Rasululloh sollallohu alayhi vasallamning mushrik bo'lgan Abdulloh ibn Ariqatni hijratda yo'l boshchi qilib olganliklarini payg'ambarning siyratlarida guvoh bo'lasiz. Kofirga hech narsaga ishonmaslikni talab qilmaydi, chunki yo'lida, ayniqsa, Madinaga hijrat qilish yo'lida ko'rsatuvchidan ko'ra xavfliroq narsa yo'q.

Qolaversa, musulmonlar qo'mondoniga harbiy ishlarda musulmon bo'lmaganlardan, xususan, ahli kitoblardan foydalanish va musulmonlar kabi o'ljadan ularga hissa qo'shishga ruxsat berdilar. Zuhriy rivoyat qiladilar: «Rasululloh sollallohu alayhi vasallam o'z urushlarida yahudiylarning bir qismidan foydalanib, ularga o'ljadan berganlar va Safvon ibn Umayya Rasululloh sollallohu alayhi va sallam bilan birga chiqib ketganlar. Hunayn jangida ham u zotning safida edi. Kim bilan hamkorlik qilinsa, musulmonlar orasida yaxshi fikrga ega bo'lishi talab qilinadi, lekin agar u ishonchli bo'lmasa, undan foydalanish joiz emas, musulmon kishi g'ayridinga sovg'a berishi, undan sovg'ani qabul qilishi joizdir.

Rasululloh sollallohu alayhi va sallamga podshohlar hadya yuborar edi vaholanki ular musulmon bo'lmagan edilar. Hadis hofizlari: U zotning kofirlardan sovg'a qabul qilishlari va sovg'a yuborishlari haqida hadislar mavjuddir. Masalan:

«**Men Najoshiyga kiyim va ipak ro'mol sovg'a qildim**»⁶, dedi. Islom insonni inson sifatida hurmat qiladi, garchi u ahli kitob bo'lsa-da.

Rasululloh sollallohu alayhi va sallamning huzurlaridan bir janoza o'tib qoldi, o'rnidan turganlarida: “Yo Rasululloh, bu bir yahudiyning janozasi emasmi?!”, deyildi. **U jon emasmi?**”⁷ Ha, islomda har bir jonning azizligi, o'z o'rne bor.

Islomiy fathlar buzg'unchilarni yo'q qilish uchun qilingan urushlar emas, balki ular Allohning kalomini ta'minlash, adolat va tinchlikni yoyish, Islomga da'vat yo'lidagi to'siqlarni bartaraf etish uchun qilingan urushlar edi. Kim Islom bayrog'i ostida iymon-e'tiqod bilan birlashishni yaxshi ko'rsa, unga ajr va baraka beriladi, u dinda musulmonlarning birodaridir. Kim Islom bayrog'i ostida omonlik va ahdda qo'shilishni istasa, unga hech qanday haraj yo'q va u insoniy birodardir.

⁵ Abu Iso Muhammad ibn Iso. Sunanu-t-termiziy. – Dimashq: Muassasatu-r-risala nashirun. 2022. 1997-hadis. – B. 400.

⁶ Imom Ahmad “Musnad”da rivoyat qilgan, 27276-hadis

⁷ Abu Abdulloh Muhammad ibn Ismoil. Sohihu-l-buxoriy. – Dimashq: Muassasatu-r-risala nashirun. 2021. 1313-hadis. – B 350.

Islom va uning qavmiga dushmanlik ko'rsatib, ularga qarshi qurol ko'targanlarga kelsak, bu odamlarni tarbiyalashdan, ularning yomonliklarini odamlardan qaytarishdan qutulishning iloji yo'q edi. Binobarin, Islom va uning hukmronligi soyasida panoh topgan, uzoq asrlar davomida osoyishta hayot kechirgan musulmon mamlakatlarida ahli kitob ham yashab kelishgan. Islom ahli kitobning musulmonlar o'rtasida tinch va osoyishta yashashini qabul qilish bilan kifoyalanmay, balki ularga mehr-oqibatli bo'lishga, adolatli bo'lishga va ular o'rtasida adolat o'rnatishga chaqirdi. Islom musulmonning kitobli ayolga uylanishida hech qanday yomonlikni ko'rmadi va Alloh taolo dedi:

Bugungi kunda sizlarga pok narsalar halol qilindi. Kitob berilganlarning taomi siz uchun haloldir. Sizning taomingiz ular uchun haloldir. Afiya mo'minalar va sizdan oldin kitob berilganlardan bo'lgan afiyfalar ham, agar iffatli bo'lgan holingizda, zinokor bo'lmay va o'ynash tutmay mahrlarini bersangiz, sizga haloldir. Kim iymonni inkor qilsa, uning amali bexuda ketadir va oxiratda u ziyon ko'ruvchilardan bo'ladir.⁸ (Islom musulmonlarga ahli kitoblarning so'ygan so'yishlari halol qilingan. Bu oyatda «taom» so'zi qo'llangan, ammo undan ahli kitoblarning barcha taomlari, jumladan, cho'chqa yoki boshqa harom hayvonlarning go'shti, aroqqa o'xshash ichimliklari ham halol ekan-da, deb tushunilmasligi kerak. Bu narsalarning haromligi o'z-o'zidan hammaga ma'lum. Asli o'zi halol bo'lgan boshqa narsalar haqida ham avval aytib o'tildi. Demak, bu yerda gap go'shti asli halol bo'lgan hayvonlar ahli kitoblarning dinlari asosida so'yilgan bo'lsa, halol bo'lishligi haqida ketmoqda.)

Bu erda ikkita narsani farqlash kerak: ularning yo'liga ergashmaslik kerakligi haqidagi aqidaviy tafovutlar borasida, ular Allohga farzandni nisbat berishdagi jur'at qilishlari. Alloh taolo Qur'oni karimda ochiq-oydin bayon qiladi:

Alloh, albatta, Masih ibn Maryamdir, deganlar kofir bo'ldilar. Masih ibn Maryam esa: «Mening Robbim va sizning Robbingiz Allohga ibodat qiling. Kim Allohga shirk keltirsa, albatta, Alloh unga jannatni harom qiladir va uning turar joyi do'zax bo'ladir. Va zolimlarga nusrat beruvchilar yo'qdir», dedi.⁹

Ikkinchi masalaga kelsak, bu ijtimoiy vaziyatlarlar bolib unda ular bilan muomala qilishda zarar yo'q. Ahli kitoblar bilan aloqa bu ikki masala o'rtasidagi muvozanatga asoslanadi. E'tiqodlarni ajratish urush va haqorat qilish degani emas, balki iymon va inkor aqida ta'limotning o'zagini tashkil etadi, ahli kitob bo'lganligi sababli, ijtimoiy ajralishning mavjudligini tasavvur etib bo'lmaydi.

⁸ Shayx Abdulaziz Mansur. Quroni karim ma'nolar tarjimasi. – Toshkent: Toshkent islom universiteti nashriyot-manbaa birlashmasi, 2012. Moida surasi: 5-oyat. – B. 124.

⁹ Shayx Abdulaziz Mansur. Quroni karim ma'nolar tarjimasi. – Toshkent: Toshkent islom universiteti nashriyot-manbaa birlashmasi, 2012. Moida surasi: 72-oyat. – B. 124.

Foydalanilgan manba va adabiyotlar ro'yxati

1. "Quroni karim"
2. Shayx Muhammad Sodiq Muhammad Yusuf. "Tafsiri hilol".
3. "Sahihul-Buxoriy". 1410 h. (1990 m.) ikkinchi bosmasi, Shayh Muxammad Muhiddin Abdulhamid. Misr.
4. "Sihhatu-sitta". Shayx Shamsuddinxon ibni Ziyovuddinxon. Sharxlar hqidagi bobdan.
5. "Tarifat sayyid Sharif" 1318 h.
6. "Asomiy mashoyihul Buxoriy". Muxammad ibn Is'hoq .1411h. (1991 m). Maktabatul kavсар. Saudiya.
7. "Mustalhul hadis". Muxammad solih usayman.
8. "Munjidul-A'lam" . 1986 yil.
9. "Umdatul Qori fiy sharhul-Buxoriy".
10. Karachida nashr qilingan "Sahihul-Buxoriy" ning muqaddimasidan.
11. "Hadis va xayot" 1-juz. Shayx Muxammadsodiq Muxammadyusuf. 2003 yil.
12. "Sharq mash'ali" 1998 yil. 3-4 sonlari.
13. " Imom Buxoriy ta'rifi" Said Azim Muxammad Ali. Cho'lpon nashriyoti. Toshkent. 1996 yil.
14. "Imom Buxoriy muxaddislar sultoni" Toshkent 3004 yil.
15. "Imom al-Buxoriy saboqlari" 2002 yil 4-son.
16. "Imom al-Buxoriy saboqlari" 2003 yil 1-son.
17. "Imom al-Buxoriy saboqlari" 2001 yil 3-son.
18. "Al-jomi' as-sahih". Abdulg'ani Abdulloh tarjimasini. 1992 yil . Toshkent.